

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YOĞUNLAŞMA

Bora Süslü - Cem Mehmet Baydur

Muğla Üniversitesi İ.İ.B.F.

Araştırma Görevlisi

• • •

Özet

Bugün piyasalarda fiyatlar arz ve talep tarafından değil firmalar tarafından piyasaya dikte edilen fiyatlardır. Firmanın fiyat yapabilme gücü piyasa yapısına bağlıdır. Piyasa yapısı, stratejik olarak rekabeti ve fiyatlamayı etkileyen piyasanın özellikleridir. Bunlar, piyasadaki yoğunlaşma, giriş engelleri, ürün farklılaştırma v.b. den oluşmaktadır. Çalışmada piyasadaki ortalamalarının çok üzerinden bir reel faiz ile devlete borç verebilmesinin nedeni olarak gösterilen mali piyasaların oligopolistik yapısından kaynaklandığı tez, bizleri bankacılık sektöründeki yoğunlaşma konusunu araştırmaya itti. Bu çalışmada yoğunlaşma ne olduğu ve türleri tanımlanıp nasıl hesaplandığı belirtildikten sonra bankacılık sektöründe kara, mevduata ve verilen kredilere göre yoğunlaşma oranları hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Türk Bankacılık sektörü tekelleri bir yapıya sahiptir.

Concentration on Banking Sector

Abstract

Prices are dictated in markets by firms not by supply and demand Power of price making of firms depends on market structure. Marketing structure are the characteristics of markets which effects competition and price making strategically. These consist of concentration in input costs, product differential and etc. In this article, it is analysed marketing concentration. Because country to the world real interest are very high in Turkey in recent years. The state borrows money from banks in high interest rate. The reason of this is being monopolistic of banking sector. And these are the reasons of our analyse on banking sector concentration. And in this article is analysed what concentration is, its kind, its method of accounting and how accounted it, and then it is accounted the profits and the rates of concentration according to profits, assets and credits which are achieved. According to the results which are achieved, Turkish banking sector is monopolistic structure.

Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma

Giriş

Bugün piyasalarda fiyatlar arz ve talep tarafından değil firmalar tarafından piyasaya dikte edilen veya oluşturulan fiyatlardır. Neyin nerede nasıl ve kimler için üretileceği sorununun çözümündeki kilit rolünden dolayı fiyat stratejik bir değişkendir: Fiyat firmanın kârlılığını belirlemede veya varlığını sürdürmedeki esaslardan birini oluşturur. Firma için fiyatı etkileyebilme derecesi veya piyasaya yönlendirme gücünün boyutu piyasa yapısına bağlıdır. Piyasa yapısı, piyasadaki rekabet ve fiyatlama üzerine stratejik özellikler gösteren piyasanın özellikleridir. Bunlar piyasadaki yoğunlaşma, giriş engelleri, ürün farklılaştırması gibi unsurlardan oluşur. Bu çalışmada söz konusu unsurlardan biri olan piyasadaki yoğunlaşma üzerinde durulacaktır. Son yıllarda gerek mali sektörden ve milli gelirin artışından hızlı şekilde büyümesi gerekse yeni bankaların kurulmasına izin verilmesi ve daha önemlisi de mali sektörün dünya fiyatlarının çok üzerinde reel faizle devlete borç vermesi, bu yüksek faizin mali piyasaların oligopolcü yapısından kaynaklandığı yolundaki yaygın görüşler yoğunlaşma konusunu araştırmada önemli bir etken oldu. Çalışmanın amacı kamu ve özel ticari bankalardan oluşan mali kesimin 1995-1997 döneminde piyasa yoğunlaşması açısından nasıl bir gelişme gösterdiğini ortaya koymaktır.

Yoğunlaşmanın Tanımı

Yoğunlaşma, bir piyasadaki alıcı ve satıcıların sayısı ve büyüklük dağılımı ile ilgili bir kavramdır. Yoğunlaşma ölçütleri, firma büyüklük dağılımındaki eşitsizlik ve piyasadaki tekeli güçlerin varlığının ve gücünün saptanması için geliştirilmiştir. Büyüklük kavramı artık değişmiş yeni şekiller almıştır. Büyüklük kavramı ile firmaların ekonomide ve sanayide kapladığı boyutları görece olarak değerlendirmek zorunludur.

Yoğunlaşma kavramı, tıpkı gelir ve refahın kişiler veya hane halkları arasında dağılım biçiminin ölçülmesi benzer. Ekonomiyi veya bir sanayi dalını oluşturan firmalar arasında çeşitli göstergeler düzeyinde beliren eşitsizliğin ölçülmesinde yoğunlaşma kavramından yararlanılır. Başka bir deyişle yoğunlaşma, ekonominin veya belli bir sanayi dalının belirli sayıdaki firmalar tarafından kontrol edilebilme durumudur. Bu kavram ile birlikte piyasanın veya belli bir sanayi dalının kaç firma tarafından ve belli göstergelere göre hangi oranlarda kontrol edildiğinin araştırılması, ölçülmesi ve değerlendirilmesi yapılabilmektedir(HANNAH/KASY, 12).

Yoğunlaşma ikiye ayrılabilir (HUMAR, 1992: 3-6):

Toplam (tam) yoğunlaşma

Piyasa yoğunlaşması

Toplam veya tam yoğunlaşma; tüm ekonominin yapısı içinde ağırlığı olan, kontrol sahibi firmalar tarafından belirlenmesidir. Başka bir deyişle tüm ekonominin belli sayıda ve belli büyüklükte firmalar tarafından kontrol edilebilmesidir. Tam yoğunlaşma ile ülke ekonomisindeki etkinliği bulunan ve en başta gelen ilk 500 adet firmayı kapsayan bir ölçüm ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu firmaların toplam satışlarına, varlıkları toplamına, istihdam ettikleri toplam işçi ve personel sayısına ve sağladığı net kâr miktarına göre düzenlenen ölçütlerin değerlendirilmesi, yoğunlaşma kavramı ile ortaya konulmaktadır. Örneğin A.B.D.'de Fortune dergisi her yıl tüm ekonominin en büyük 500 şirketini dikkate alıp sonuçlarını yayınlar. Bu istatistikler yardımıyla piyasanın yapısının oligopolcü veya rekabetçi olup olmadığını ortaya konulabilmektedir.

Piyasa yoğunlaşması ise belli bir sanayi dalının veya piyasanın yine az sayıda ve büyüklük avantajına sahip firmalar tarafından kontrol edilebilmesi anlamına gelmektedir. Piyasa yoğunlaşması belli bir sanayi dalındaki toplam firma sayısını göz önünde tutarak, piyasanın toplam satışları içinde firma payları, kapasite veya üretim miktarı gibi firma büyüklüklerini baz alarak karşılaştırma yapar. Bir sanayi dalında az sayıda firmanın bulunması tek başına yoğunlaşmayı açıklamaz. Yoğunlaşma, az sayıdaki firma olgusunun nisbi büyüklük durumu ile birlikte yorumlandığında anlam kazanabilmektedir. Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse, dokuma sanayinde faaliyet gösteren 115 adet firma olduğunu varsayalım, ilk bakışta bir değerlendirme yapmak gerekirse, bu sanayi dalında yoğunlaşma olmadığı söylenebilir. Ancak bu 115 adet firmadan kapasite, üretim, istihdam ve yaratılan katma değer açısından incelendiğinde 115 firma içinde ilk dört firmanın piyasanın % 70'ine sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu sanayi dalında yoğunlaşmanın varlığından söz edilebilmektedir.

Yoğunlaşmanın Nedenleri

Ölçek ekonomileri yoğunlaşmanın bir nedeni olarak görülmektedir. Ölçek ekonomilerinden yararlanabilmek firmaların piyasa paylarının artırılmasına bağlıdır. Cerek üretim, pazarlama, yönetim ve taşıma gibi alanlardan doğan gerçek ekonomiler gerekse ihtiyari ekonomilerden oluşan ölçek ekonomisi firmanın maliyetlerinin azalmasına neden olmaktadır. Ölçek büyüdükçe iş bölümüne gidilmesiyle bunun makine ve işgücü üzerindeki özelleşme yol açtığı zaman tasarrufu, otomasyon gibi etkiler verimi yükselterek maliyetlerin aşağı çekilmesine neden olmaktadır. Benzeri etkiler ölçek büyüdükçe stok, reklâm, satış, dağıtım, depolama ve yönetim alanlarında da görülür (KOUTSOYIANNIS, 1987: 148-159).

"Ölçek ekonomileri ve yoğunlaşma derecesi arasındaki ilişkinin incelenmesinde minimum optimum ölçeğin arz ettiği outputa oranı önem taşımaktadır" (DAVUT, 1994: 169). Minimum optimum ölçek büyüklüğü de ölçek ekonomilerinin tümünden veya büyük bir kısmından faydalanılan ölçek çıktı düzeyini ifade eder. Bu minimum optimum ölçek teknolojik ve piyasa büyüklüğü gibi faktörler tarafından etkilenir (DAVUT, 1994: 169; DAVUT, 1997: 181-189). Fakat burada önemli olan minimum optimum ölçeğin piyasa veya endüstri arz miktarı veya büyüklüğü veri iken piyasanın yapısını yani piyasada çalışacak firma sayısını belirlemesidir (KOUTSOYIANNIS, 1987: 175). Dolayısıyla ölçek ekonomilerinin önemli olduğu endüstrilerde veya piyasalarda yoğunlaşma üzerinde ölçek ekonomilerinin önemli olmaktadır. Yoğunlaşma oranı, uzun dönem maliyet eğrilerinin U veya L şeklinde olmasına göre minimum optimum ölçek oranı ile beraber endüstrideki yoğunlaşmanın alt ve üst derecesini belirler. Uzun dönem maliyet eğrisi U şeklinde ise yoğunlaşma oranı minimum optimum ölçekle çakışır. L şeklinde ise değişik yoğunlaşma dereceleri söz konusudur. Ölçek ekonomilerinin önemli olduğu piyasalarda firmalar limit veya giriş engellemeye yönelik fiyatlandırmaya giderek piyasadaki yoğunlaşmayı arttırabilirler. Ölçek ekonomileri çok önemli olduğundan küçük firmalar birleşerek yoğunlaşmanın artmasına neden olabilirler. Ürün farklılaştırmasında ölçek ekonomileri önemli piyasada veya endüstride yoğunlaşma artmaktadır (DAVUT, 1994: 170-172).

Firmaların kârlarını arttırmak ve tekelleşmek için birleşmeye gitmeleri yoğunlaşmayı etkileyen bir faktör olarak öne sürülebilir (AKOĞLU, 1976: 33; NISSAN, 1997: 17-18). Ancak burada da firmalar arası etkinlik farklılıklarından doğan kârlılık da aynı sonucu yaratacaktır. Firmanın piyasadaki kârlılığı arttıkça, payı büyüyecek ve piyasanın yoğunluğu yükselecektir (DAVUT, 1994: 177).

Yoğunlaşma üzerinde etkili olan bir başka unsur endüstriye giriş engelleridir. Endüstri veya piyasaya giriş engelinden kast edilen firmanın kısa dönem kârı maksimize edecek bir fiyattan aşağıda ama uzun dönem tam

rekabet fiyatının veya ortalama maliyetinin üzerinde bir fiyat uygulayabilme olanağıdır. Bu farklı nedenlerden kaynaklanır (KOUTSOYIANNIS, 1987: 344-352): Ürün-farklılaştırma engeli, mutlak-maliyet avantajı ve endüstrideki yerleşik firmaların sayısı.

Teknolojik gelişme ancak büyük ölçeklerde mümkün olduğundan, piyasalar bir süre sonra oligopolcü ve tekelci nitelik kazanır. Bunun altında yatan mantık, araştırma geliştirme giderlerini ve bunların risklerini büyük firmaların daha rahat kaldırabilmesidir. Dolayısıyla teknolojik gelişme yoğunlaşmayı arttırmaktadır. Microsoft firması güncel bir örnek oluşturmaktadır.

Yoğunlaşmanın bir nedeni de piyasanın hızla büyümesidir. Büyüme esnasında piyasadaki daha hızlı büyüyen firmalar endüstrideki ve piyasadaki payları yükseldiği için yoğunlaşma artacaktır. Büyük kârların elde edilmesi ve bunun tekrar piyasa payını arttırmak için kullanılması piyasadaki yoğunlaşmayı çoğaltacaktır. Yoğunlaşmanın artmasıyla birlikte piyasanın da büyüyeceği söylenebilir. Örneğin mali sektörde yoğunlaşma arttıkça daha fazla servet birikimi, mali piyasanın likiditesini büyümesine neden olabilecektir.

Yoğunlaşmanın Ölçülmesi

Yoğunlaşma ölçütleri tek boyutlu olarak değerlendirilmelidir¹. Katma değere, üretim miktarına, istihdam miktarına göre firmaların sahip oldukları payın nisbi büyüklüğüne bakılarak ölçülmektedir. Yoğunlaşma oranı genellikle iki hesaplaşma yöntemi ile bulunur (DIE, 1996: 2):

1- Yoğunlaşma Oranı (CRm)-

Yoğunlaşma oranı belli sayıdaki firma, madde fasıl veya ülkenin kümülatif paylarını ifade eder. Hesaplanan değer 0 ile 100 arasındadır ve aşağıdaki formülle hesaplanır.

$$CRm = \sum_{i=1}^m P_i 100$$

CRm = yoğunlaşma oranı

P_i = Firma, madde, fasıl veya ülkenin payı

Burada CR1 en büyük birimin payı CRm ise m. birimin kümülatif payıdır. m değerinin seçilme işlemi tamamen keyfidir. CR4-CR8 değerleri hesaplanabilir. Sayının az oluşu yoğunlaşmanın artması ve dış ticaretin az sayıdaki birim

1 Yoğunlaşmanın ölçülmesi sırasında karşılaşılan problemler için bkz. (DAVUT, 1994: 186-196).

tarafından kontrol edilmesi anlamına gelmektedir. Burada fasıl çeşitli mal gruplarını ifade etmektedir. Örneğin canlı hayvanlar, kauçuk v kauçuk eşya, katma değer, mevduat gibi.

2- Herfindahl İndeksi (H-I)

Bu indeks, firmaların piyasa paylarının karelerinin toplamı olarak tanımlanabilir.

$$H-I = \sum_{i=1}^n P_i^2$$

H-I = Herfindahl indeksi

P_i = Firma, madde, fasıl veya ülkenin payı

n tane firma bulunduğu yoğunlaşma ölçütü $1/n < H-I < 1$ arasında bir değer alır. Tek bir birim için hesaplandığında indeks değeri 1'e tüm birimler arasında piyasa payları eşit dağılmış ise $1/n$ 'e eşit olur. İndeks zaman içinde firmaların paylarındaki değişimi gösterir. Tüm firmaları hesaba kattığından ve değişirliklere duyarlı olduğundan iyi bir göstergedir. İndeks değeri hesaplanırken firmaların piyasa paylarının kareleri alınmaktadır. Örneğin pay 1'den 2'ye çıktığında kareleri almadan değişimi hesaplandığında, değişim % 100 iken kareleri alınarak hesaplandığında değişim % 300 olur. Yani H-I değişime duyarlı bir indekstir. Birim sayısı (n) arttıkça H-I küçülür. Firmalar arasındaki piyasa paylaşımı ne kadar eşitsiz olursa H-I'nin değeri büyür. Yani Rekabet ortamı az ise yoğunlaşma oranı yüksek olur. 0 ile 1 arasında değer alır. 1'e yakınsa yoğunlaşma artmış yani teknelci eğilimler ortaya çıkmıştır.

Türk Mali Sisteminde Yoğunlaşmanın Ölçülmesi

Türk mali sistemindeki mevduat bankalarını (kamu ve özel, bunların toplam sayısı 41 tanedir) baz alarak CR8 ve H-I değerleri kâr, mevduat ve kredilere göre hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Ticari Bankaların Kâr Açısından Yoğunlaşma Oranları

TABLO I

	1995	
	Kâr Miktarı Milyar	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
Yapı Kredi (CR1)	16225	14,9
Akbank (CR2)	14703	28,4
İş Bankası (CR3)	12038	39,5
Garanti (CR4)	9030	47,8
Vakıf Bank (CR5)	5331	52,7
Demir Bank (CR6)	4563	56,8
Koç Bank (CR7)	4085	60,5
Finans Bank (CR8)	3007	63,2
H-I		0,063

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1995
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1995

TABLO II

	1996	
	Kâr Miktarı (Milyar)	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
İş Bankası (CR1)	38036	16,1
Akbank (CR2)	37756	32,1
Yapı Kredi (CR3)	22725	41,7
Garanti (CR4)	19573	50,0
Vakıf Bank (CR5)	13200	55,6
Demir Bank (CR6)	10028	59,9
Koç Bank (CR7)	10010	63,0
Finans Bank (CR8)	7427	67,2
H-I		0,075

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1996
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1996

TABLO III

	1997	
	Kâr Miktarı (Miktarı)	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
Akbank (CR1)	89818	16,6
İş Bankası (CR2)	81124	31,6
Yapı Kredi (CR3)	61708	43,0
Garanti (CR4)	60206	54,1
Vakıf Bank (CR5)	40194	61,1
Demir Bank (CR6)	18835	64,1
Finans Bank (CR7)	16729	67,1
Koç Bank (CR8)	15343	69,9
H-I		0,089

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1997
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1997

Ticari Bankaların Mevduat Açısından Yoğunlaşma Oranı

TABLO I

	1995	
	Kâr Miktarı (Milyar)	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
Ziraat (CR1)	541561	20,4
İş Bankası (CR2)	247460	31,1
Halk Bankası (CR3)	229994	39,9
Yapı Kredi (CR4)	200536	47,4
Emlak Bank (CR5)	188284	54,5
Vakıf Bank (CR6)	165425	60,7
Ak Bank (CR7)	156430	65,6
Pamuk Bank (CR8)	133390	70,6
H-I		0,075

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1995
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1995

TABLO II

	1996	
	Kâr Miktarı (Milyar)	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
Ziraat (CR1)	1355600	22
Halk Bankası (CR2)	560936	31
İş Bankası (CR3)	474905	38
Yapı Kredi (CR4)	420679	44
Emlak Bank (CR5)	405500	50
Vakıf Bank (CR6)	377937	56
Ak Bank (CR7)	336102	61
Pamuk Bank (CR8)	282086	65
H-I		0,076

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1996
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1996

TABLO III

	1997	
	Kâr Miktarı (Milyar)	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
Ziraat (CR1)	2432313	19
Halk Bankası (CR2)	1142281	28
İş Bankası (CR3)	924504	35
Yapı Kredi (CR4)	901536	40
Ak Bank (CR5)	749964	45
Emlak Bank (CR6)	715379	50
Vakıf Bank (CR7)	702177	57
Pamuk Bank (CR8)	634094	62
H-I		0,064

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1997
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1997

Ticari Bankaların Verilen Krediler Açısından Yoğunlaşma Oranları

TABLO I

BANKALAR	1995	
	Kredi Miktarı Milyar	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
Ziraat Bank (CR1)	384685	25
Y. Kredi (CR2)	153139	35
İş Bankası (CR3)	138287	44
Vakıf (CR4)	99168	51
Halk Bank (CR5)	90209	57
Pamuk Bank (CR6)	87803	63
Garanti (CR7)	71957	68
Ak Bank (CR8)	54404	72
H-I		0,096

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1995
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1995

TABLO II

BANKALAR	1996	
	Kâr Miktarı (Milyar)	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
Ziraat Bank (CR1)	773891	22
İş Bankası (CR2)	314509	31
Yapı Kredi (CR3)	295762	40
Pamuk Bank (CR4)	210874	46
Garanti (CR5)	206020	52
Vakıf Bank (CR6)	203802	57
Halk Bank (CR7)	176669	62
Ak Bank (CR8)	142445	66
H-I		0,078

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1996
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1996

TABLO III

	1997	
	Kredi Miktarı Milyar	Yoğunlaşma Oranı (%)
BANKALAR		
Ziraat Bank (CR1)	1756880	22
İş Bankası (CR2)	641889	30
Yapı Kredi (CR3)	641648	38
Garanti (CR4)	592186	45
Vakıf Bank (CR5)	494091	51
Pamuk Bank (CR6)	488896	57
Ak Bank (CR7)	438909	62
Halk Bank (CR8)	402643	67
H-I		0,0779

*Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1997
DİE, Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1997*

Ticari bankaların kâr açısından yoğunlaşma oranlarına bakıldığında 1995'de CR8 % 63,2 iken bu oran son üç yılda daha da yükselerek % 69,9 ulaşmıştır. Piyasadaki 41 tane firmanın var olduğu dikkate alındığında piyasanın yapısının tekelleştiğini veya oligopolleştiğini söylenebilir. Burada, tekelleşmenin firmaların etkinliğinden kaynaklandığı ileri sürülebilir (HAYEK, 1997: 119-125). Son yıllarda devletin borçlanma ihtiyacı ve ödediği yüksek faizler bankacılık sektörü içinde kârlılıkları yüksek olan firmaları daha karlı bir hale getirerek kendi kendini besleyen bir süreç yaratmıştır (GUERRIEN, 1991: 117). H-I de aynı sonucu vermektedir. Mali piyasalardaki yapı oligopolistik veya teknelci bir niteliğe sahiptir.

Bankaların topladıkları mevduat açısından mali piyasalar incelendiğinde yoğunlaşma açısından yukarıdaki gelişmenin tam tersi yönde bir gelişme gözlenmektedir. Gerek CR8 gerekse H-I göre mevduat toplama açısından piyasa rekabetçi bir yapıya bürünmüştür: 1995'de CR8 % 70,6 iken 1997'de 63,2 düşmüştür. Bankacılık piyasasında son yıllarda yüksek kârlı repo işlemlerindeki gelişmeler bankacılığı mevduat toplama işinden ziyade aracılık hizmetine yöneltmiştir. Bu da mevduat toplama açısından piyasayı daraltırken yeni bankaların kurulmasında piyasadaki lider konumda bulunan bankaların

HUMAR, Turan (1992), *Sanayi Alt Sektörlere Göre İstihdam Yoğunlaşması* (Ankara: Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).

KOUTSOYIANNIS, A. (1987), *Modern Mikro İktisat* (Ankara: Teori Yayınları) (Çev.: M. Sarımeşeli).

NISSAN, Erward (1997), "Measuring Trends in Sales Concentration in American Business" *Quarterly Journal of Business and Economic*, 36/winter: 17-18.

URAS, Güngör (18.04.1998), "Bankalar Krediden Kesiyor, Bonoya Yatırıyor" *Milliyet Gazetesi*.

Yrd. Doç. Dr. Neseh Üstü

Kırıkkale Üniversitesi

paylarını azaltmıştır². Bankaların temel bankacılık görevi olan mevduat toplama işlerini ikinci plana ittiklerini mevduattaki yoğunlaşma oranındaki azalmadan anlaşıyor.

Kredilerdeki gelişmeye yoğunlaşma açısından bakıldığında, 1995 hariç olmak üzere mali piyasada bir oligopolleşme sürecinin yaşandığı söylenebilir. 1996'da CR8 % 66 iken 1997'de % 67'ye yükselmiştir. H-İ'deki gelişmede aynı yödedir. Bankaların kârlılıklarının artmasında etken olan bu neden, aynı zamanda kredilerini genişlemesinin de nedenidir. Kamu kesiminin finansman ihtiyacı son yıllarda mali kesimce finanse edilmektedir. Burada kaynakları veya kârlılığı büyük olan bankalar kredinin de büyük kısmını kamuya vermektedirler. Bono piyasasının % 95'inin bankaların denetiminde olması bunun en güzel örneğidir.

Kaynakça

- AKOĞLU, Tuncay (1976), *Yoğunlaşma ve Ekonomik Yapı* (Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- BANKALAR BİRLİĞİ, *Bankalarımız 1995, 1996, 1997*.
- DAVUT, Lale (1994), *Sanayi İktisadı* (Ankara: İmaj Yayıncılık).
- DAVUT, Lale (1997), "Aşırı Kapasite Teoremi ve Kapasite Terimi" *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 52/1-4: 181-189.
- DİE, *Dış Ticaretle Yoğunlaşma 1995, 96, 97*.
- GUERRIEN, Bernard (1991), *Neo-Klasik İktisat* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev.: E. Tokdemir).
- HANNAH, Leslie, KASY, S. A. (t.y.), *Concentration in Industry Theory Measurement the U. K. Experience* (Macmillan Press Ltd).
- HAYEK, F.A. (1997), *Hukuk Yasama ve Özgürlük: Özgür Bir Toplumun Siyasal Düzeni (Türkiye İş Bankası Yayını)* (Çev.: M. Öz).

2 "Bankalarımız 1999 yılının ilk üç ayında kredileri kıstılar. Kredi kullanan müşterilerden 2.1 milyar dolar para çektiler. Kredileri keserek ellerine geçirdikleri paraları da gidip Hazine'ye yatırdılar. Hazine'den 2.9 milyar dolarlık bono alıp, portföylerine koydular. Repo hesaplarına gelen paradaki artış nedeniyle de ilk üç ayda 2 milyar dolar parayı Hazine bonosuna bağladılar. İşte rakam olarak olan bitenin hikayesi: 1999 yılının başında mevduat bankalarımızın kullandıkları Türk Lirası ve döviz kredilerinin o günkü kurdan dolar karşılığı 33.8 milyar dolardı. 19 Mart 1999 tarihinde bankaların kredi toplamlarında 2.1 milyar dolar eksilme oldu. Toplam kredi, (o günün döviz kuru ile) 31.7 milyar dolara düştü. 1999 yılının başında mevduat bankalarımızın tahvil ve bono stoku (repo için satın alınan 8 milyar dolarlık kağıt hariç) 9 milyar dolardı. 19 Mart 1999 tarihinde tahvil ve bono stokunda 2.9 milyar dolarlık artış oldu. Bankaların tahvil ve bonoya yatırdıkları para 11.9 milyar dolara yükseldi. 2 milyar dolar da repo kağıdı için yatırdılar. Repo karşılığı bankaların kasasında biriken Hazine kağıtlarının tutarı da 10 milyar dolar oldu" Aynen alıntı için bkz. Güngör Uras, "Bankalar Krediden Kesiyor, Bonoya Yatırıyor", *Milliyet Gazetesi* 18.4.1998.